

Halds Diplomatarium 1326-1664. Rettelser og tillæg.

Udgave 10. oktober 2020

Tilføjelser

15. november 1531

Hans Poguisk fick saadant breff paa Griindeløff claaster: Wij Frederich (osv.) gerer alle witterligt, att oss elskelige Hanns Poguisk, wor mandt och tienner, haffuer berett fore oss, att oss elskelige werdige herre met gudt, her Jyrgenn Ffriis, biscop till Wiiborgi, wor throe mandt och raadt, haffuer vntt och forleent hannom ieth claaster vti Wiiburgi stiigt, szom, kalldis Grindeløff claaster, huilckett samme claaster forskreffne oss elskelige Her **Jyrgenn** Ffriis siiger hører till biscopdommet vdi Wiiburgi, och wij och kronenn haffue ther ingthett rett; tha haffue wij aff sunderlig gunst och nade vntt och tilladt och mett thette woortt opne breff vnde och tillade, att thersom saa findis, att wij och kronenn ingen rett eller rettighedt haffue till forskreffne claaster, tha maa for Her Jyrgen Ffriiss forskreffne claaster vnde och forleene forskreffne Hanns Poguisk. Dat. Hadersleffrue Odensdagenn nest epher Sancti Martini dag anno etc. mdxxxj. *Reg. o. a. L. 1523-33 fol. 98-99. Kirkehistoriske Samlinger 2,5, s. 764.*

17. marts 1532

Kristen Jensen, Prior i Grinderslev Kloster, oplader Klosteret ill Jeppe Fris, Lensmand paa Skivehus. Jegh Chresten Jenszen, prior i Grønderssliff closter, giør witterligt mett thette mitt opne breff, att ieg hauer nu mett min capittells szamtiche opladet och mett thette mitt opne breff nu oplader Grønderssliff closter mett all szin rette tilligelsze och eydom, inthet vndthaget j nogen made, och alle then rettighedt, ieg till szamme closter nu hauer och hauer haffd och migh her effter kandt j noghen made tiillkomme, for erlig och welbyrdig mandt Jeppe Fris, lenssmandtt tiill Skiue. Han skall igien holle gutz tieneste weedtt macht och tieneren att forsuare och ford ... for wrett. Tiill festre foruaring haffuer ieg trøckitt miitt indszigell mett capittells nedhen po thette mitt opne breff, szom skriffuitt och giffuitt er vti Skiue szendag judica aar mdxxxij^o.

To Segl, Priorens (Bomærke) og Spor af Kapitlets (kvindelig Figur, Jfr. Marie med Barnet?). - Senere Paategning : Læst paa Nørre herretzting 22 Januari 1656. - Geh. Ark. topogr. Afdeling , Grinderslev Kloster Nr. 1. *Kirkehistoriske Samlinger 2,5, s. 765.*

6. december 1567

Rettertinget sat på Hald i overværelse af Frederik 2. og rigsrådet. Søren Ged, herredsfoged i Aars herred stævner Troels Poulsen i Lynnerup, Skivum sogn, som han midlertidigt havde overdraget herredsfogedembedet. Troels Poulsen og vurderingsmænd havde givet Christen Schiønning udlæg i Poul Jensens gård i Giver. Rettertinget dømmer, at udlægsforretningen skulle stå ved magt, og at nævninge, der havde dømt ran, husfred og gårdsfred over Christen Schiønning og Troels Poulsen, havde gjort uret og var nederfældige. *Kolderup-Rosenvinge, Udvalg af gamle danske domme bind II s. 44-45*

Wii Frederich thendt anden, medt Gudtz Naade &c. Aar epher Gudtz Byrdt MDLXVII Mandagen nest epher Sct. Nicolai Episcopi Dag (1) paa vort Retterting paa vort Slott Halldtt udi vor egen Nerverelse, nerverendis oss Elskel. Johan Friis til Hesselager, vor Cantssler. Her Otto Krumpen &c, vor skickitt Seffuerin Giedtt, Herritzfougiit udi Aarsherrit paa thend ene oc haffde for oss udi Rette steffnit Truels Pouilsenn i Oustrup oc hans Medfølger Thagmendt (2) udi Aarsherrit paa then anden Sydde, oc berette forne Sefferin Giedtt, att hand nogen Tiidt siiden paa Aars Herredsting befoull oc Magt gaff Trouls Pouillsen i Oustrup att sidde i Dommers Stedt paa Aars Herredsting oc ther hielpe huer Loug oc Rett till hand paa Tinget igienkom, oc forne Troulls Pouilsen samme Tidt indstedde (3) Vurdingsmendt i Pouill Jenssens Gaardt i Guiffuer oc selffuer indtroig oc loidtt udworde Chresten Skiønning Følliste for synn Geldtt, huilckit forne Seuffrin Giedtt mennte, att forne Troulls Povilsen oc hans Medfølger Vurdingsmendt thermett att haffue gjort Urett oc Ransneffninge therfor haffuer offuersvoritt Chresten Skioning oc Anders (Troels?) Pouilsenn Raann, Husfredt

oc Gaardfredt mett flere Ordtt &c. Thertil svaridt forne Trouels Pouilsenn, att ephtherdi att Herridsfougeden forne Seuerin Giedtt haffde satt hanom till Domere udi siit Stedt medt fuldt Magtt at giøre oc lade som hand selff tilstede vor, ther viste hand sig ingen att haffve giortt Urett, men epher louglig Forføling stedde Chresten Skionning Vurdingsmendt i samme Pouil Jensens Boe oc sellff inddroig udi thend Befalling, hand i vaar, oc forskaffuit forne Chresten Skionning Udleg oc Følliste efter Lougen och Recessens Liudelse for synn Gielddt epher thet tilfornn lougligen forfullt vaar, och udi Rette lagde forne Troulls Pouitaen tvinde Domme, udgiffuen aff Vyburg Landtztung Aar MDLXVII Løffuerdagen epher Seuerini Episcopi Dag, bemellendis, forne Trouls Povilsen oc hans Medfølgere qvit att verre dompt for thendt Sag oc Raansneffninge nederfeldiig att verre, som same Dom videre bemelder; Tha epher Tilltalle, Giensvar oc Sagens Leiglighedt vaar ther paasagdt for Rette, att thi Domme, Landtzdommerne till. Vyburg Landztung udgiffvit, haffuer ved Magtt att bliffue, oc Herritzneffn oc Raansneffning nederfeldiige att verre oc Ude emodt Oss oc Bonden epher Lougen. Giffuit Aar oc Dag som fornit staar. Teste Absalone Urne.

- (1) Den 6te December.
- (2) Thagmendt, Taxationsmænd, Vurderingsmænd.
- (3) indstedde, formodentlig det samme som: tilstedte; det hedder længer nede, at han "stedde Vurdingsmænd" &c.

11. juni 1571

Kgl. Majestæts forordnede Raad og Landsdommere afsige Dom i en Sag mellem Fru Anne Lykke, Otte Krumpens Efterleverske, og Hr. Hans Hegelund, Præst til Worning, Hammershøj og Kvorning Sogne, hvorved Herligheden af Annexgaarden i Kvorning tildømmes Hr. Hans. *Kirkehistoriske Samlinger 2,5, s. 767.*

Kon. Mait. forordenett raadh och landzdomere wdj Nøriutlandh, Holger Rosennkrandz tiill Boluer, Jørgen Lyckj tiill Offuergaard, ridder, Jørgenn Rosennkrandz tiill Rosennholm, Axill Jul1 till Villestrup, Pallj Jull till Stranditt giøre vitterligt, at aar effther gudzbyrd mdlxxi, mandagenn nesth effther dominicam trinitatis, paa Wyborgh raadhuus for oss war skiickit erlig och hederlig mand Her Hans Heggelund, prest till Worning, Hamershøff och Kuorning sognekierckier, paa thenn enne och hagde for oss hiid vdj rette steffnit erlige och velbyrdige frue Anne Lyckj till Dempstrup, salig Her Otthe Krumpens ridders efftherleffuerske, paa thenn andenn side och hinder beskylpt och tiltaliit, for hun skulle ville hannom forholle herlighed aff tuinde preste gaarde, then enne y Kuorning, Las Nielsz en poboer, thenn andenn y Hamershøff, Chrestenn Knap iboer, endog framfarne sogneprester for hannom vdj bisperens tiidh thet skulle haffue hagt och eftherfuldh, till saa lengj bisp Jørgenn Friis for thet hellige euangelii lerdings skyld lud thage fraa Her Matz Heggelund bode samme sogner och prestegaarde; och framlagde ordnantzen, som eblantt andet vdj thet sette articulo indholder, att huilckenr sogneprest, som y bisperens tiid haffuer hagt herlighed och forsuar aff then anden prestgaardh, the skulle och nu mve niude samme herlighed och forsuar.

Och ther huos att bekrefitte och beuisze herlighedenn aff samme gaarde atthaffue fuldh sogenprester till forne sogner vdj bisperens tiidh, framlagde forne Her Hans itt tingsvinde aff Sønder liøgherritztingh aar mdxlv vdgiffuit, Morthenn Pouilszen y Huiding sielff ottind att haffue vondet thenom fulduitherligt atuere, thet Nis Jenszen, som boffuede y Kuorning, och Anders Pouilszenn, som boffuede y Hamershøff, the attid haffue ydt sogneprester vdj Worning thieris kuornskyldh met andre smaa beder, som pleyde att gange aff thieris gaarde med rette, saa lenge thenom kand lengst mindis, och thenom fuld witterligt atuerc, att Nis Jenszen och Anders Pouilszen stede och feste thieris gaarde af Her Matz Heggelundh then tid, han kom y siin broders Mester Morthenn Heggelundz stedh, och ickj aff biscop Jørgen Friis eller aff nogen hans embotzmend y nogen made. Men then tid hand lud thage hans guotz, thaa thogh hand och saa bode kirckier och prestegaarde fraa hanom emod all loug och rett. Item itth tings vinde aff Sønderliøng heritzting aar mdxxxij vdgiffuit, viij mend atthaffue vondett, att then tid Nis Jenszen y Kuorning hand ydt sinn sogneprest till Worning, Kuorning och Hamershøff siin knornnskyldh och andre bede, som aff pleyr at gange med rette, som er thou ørte kuornn, xij sk till gesterij och en skoffsuin, och ey till biscop Jørgen Friis, saa

lunge som the kunde lengst mindis, vndtagenn en ørtug haffre, som hand ydt tilformn paa Kuorning kircke .....aff nogen stug iord, Niels Jenszenn hagde att bruge.

Ther huos framlagde clage breffue, att samme herlighed er presten forhollit, som the vinder y thenom self ydermiere indholler och vduiszer, och satt forne Her Hans y alle rette, om herlighedenn aff samme gaarde ickj buorde hanom att følge och nyude och beholde.

Saa møtt forne frue Anne Løckj och berette, huorledis tha hindis salig husbund panthet samme tuinde herrither och annamit iordbogenn, thaa skulle ther findis ind-schriffuit vdj then y thet aar mdlxvj, att the mendh, ther bode paa samme gaarde, fore skoffsuin orh gesterij at skulle stande fore att wdgiffue till lensmanden, och ther paa framlagde samme iordbog.

Thisligeste och framlagde itt tings vinde af Sønderløngherritzting thette aar tiisdag nest for pindzdag vdgiffuit, Pouill Nielszenn i Hamershøff først for viij mend att haffue vondett, at hand haffuer veritt befalings mand till Hald slott, tha bleff all herlighedenn aff then gaard, Las Nielszen y Kuorning iboer, och aff thet boleg, Chresten Nielszen y Hammershøff iboer, ydt till Hald slott, indtill saligh Her Otte Krumpenn panthet herrithen, och siiden Her Otte hagde panthet forne herrit, och hand endh tha war Her Ottis dielefogitt, thaa ydt the mend, y forne gaard orh boeleg boffuer, herlighedenn aff thieris gaarde iij aar till Trudzholm; Espenn Michilszen och Espen Nielszen att haffue vonditt, at herlighedenn af thenn gaard, Las Nielszen iboer, orh then boleg, Chrestenn Jenszenn iboer, bleff ydt till Hald slott xxx aar, indtill Her Otte panthet herrittenn, och siden ydt the herlighedenn tiill Trudzholm; Las Nielszen att haffue vonditt, att vid xxiiij [aar] moedh, tha stede hand halff then gaard, hand iboer, och ydt herlighedenn ther aff till Hald slott och ther gjorde siin egt och agghenn; sidenn haffuer hand stedh thenn anden halffpartt och ydt herligheden till Hald, till Her Otthe panthet herrittenn, saa ydt hand thet till Trudzholm; Christen Jenszen atthaffue vondet, att vid xvj aar modh stede hand then boeleg, hand iboer, aff Her Otte Krumpenn och ydt all herlighedenn till Hald, till Her Otthe panthet herrittenn, saa ydt hand then tiill Trudzholm.

Item itt Chrestenn Madzens, Her Matz Heggelundz søns breff, vdj huilcket hand bekiender, att hans fader Her Matz Heggelundh hagde samme tree sogner vdj xxvij eller xxviiij aar, och ickj hans fader fick herlighedenn aff samme gaarde y xx aar, menn bønderne stede samme gaarde aff lensmanden och arbejdet till slotthet, med miere, samme breff och vinder bemelder. Och effther slig leylighed mynnte forne frue Anne, thet Her Hans hagde ingen rettighed till samme herlighed.

Ther till suaritt Her Hans, att thett er hans clage nu som tilforn, att samme herlighed haffuer veritt hanom forhollenn emodh ordinandzens liudelsze. Med mange flere ord och tale, thenom ther om emellom war. Thaa effther tiltale giensuar och sagens leylighed, saa och efftherthi ordinandzenn indholler och medforer, att huilck en sogen prest som tilforn y bisperens tid haffuer hagt herlighedenn och forsuar aff thenn anden prestgaard, hand ickj vdj boffuede, the skulle och nu mve nyude samme herlighed och forsuar, och efftherti forne Her Hans Heggelund nu beuiszer, the mend, ther boffuede y samme ij gaarde, atthaffue ydt framfarne sogne prester for hanom till samme sogner thieris kuorn skyldh met anden smoo bede, sammeledis och at haffue sted och fest aff presten och ickj of bispenn Thaa viide vy effther sadan leylighed och windisbyrdz liudelsze ickj andett ther om att sige, end samme herlighed aff thenn anden prestgaard, ther Her Hans ickj besider huilekenn bispenn hanom tillegger, bør jw hanom och hans efftherkomere sogneprester till forne sogne att følge, nyude och beholde. In coins rej testimonium (osv.) Papir med 5 paatrykte Segl. Viborg Stiftsark., Sønderlyng Herred, Vorning Sogn Nr.1. Paategning: Last paa Sønderlyngherredsting 8 Juli 1656.

5. august 1571

Lensmand Corfitz Viffert på Hald blev 5. august 1571 ved sit bryllup på Store Restrup gift med Anne Gyldenstjerne, datter af Jytte Podebusk til Irup og afdøde Knud Henriksen Gyldenstjerne til Tim og Store Restrup. Efter brylluppet blev jomfru Anne 12. august hjemført til Hald. Dette viser, at Hald Slot da må have været i en sådan tilstand, at det har kunnet anvendes som bolig. Ægteparret har formodentlig taget ophold i det store grundmurede hus over hvælvingen gennem volden. *H.F. Rørdam, Uddrag af Præsten Christiern Nielsen Juels Aarbog. Kirkehistoriske Samlinger 2,5, s. 343.*

Samme aar, den 5 Augusti, gjorde Frue Jutte Podebusk til Irup sine tuende Døtters brulup paa Restrup, Jomfrue Karinis med Axell Gyldenstiern til Tim, Jomfru Annis med Coruitz Veffert, den tid Lensmand paa Hald. Neste Søndag effter kom, bleff Jomfru Anne hiemførdt till Hald, som waar den 12 Augusti, neste søndag for dyre wor frue dag.

14. juni 1574

Lensmanden på Hald, Niels Joensen Viffert fik i 14.6.1574 dømt Anne Lykke, der havde Ørslevkloster som pantelen, for overtrædelse af bestemmelserne om forbud mod at bruge pulsvåd i Limfjorden både ved herreds- og landsting; men da overtrædelsen straffedes som tyveri, blev det en æressag, der skulle for rettertinget, når den angik en adelig. Annes broder, Jørgen Lykke, mødte for hende, men havde ikke held til at bortforklare hendes skyld. Hun fik ganske vist livsbrev på alle sine len uden afgift; men da broderen dagen efter fik kvittering for, at alle hendes gamle pantebreve var blevet afleveret til kongen, kan man se, at det kostede hende 26.827 daler 2 mark og 3 skilling at slippe for videre tiltale. *Karl Nielsen, Vor mand og råd, s. 99. Der henvises til Kancelliets Brevbøger 27. og 28.6.1574, hvor sagen dog ikke er fundet. Ditlev Tam, Kongens retterting 1537-1660, s. 166, henvisning til Kolderup Rosenvinge, Gamle danske Domme, bind 3, nr. 90.*

1. juni 1578

Kongen meddeler, at lensmand Niels Joensen Viffert på Hald efter kongelig befaling har udlagt en lenets gård i Låstrup til præstegård. *Kgl. Bibliotek, NKS 637 oktav, Christens Sørensens Testrups Rinds Herreds krønike, s. 63.*

“Vi Fredrik II osv. gør alle vitterligt, at eftersom os elskelige frue Dorete Nielsdatter til Medelgaard, Niels Markvordsens Efterleverske, for nogen tid siden har vundet herligheden af en Kirkegård i Låstrup, som præst en iboede, så at der nu ingen præstegård findes i samme Sogn, hvorfor os elskelig Niels Jonsen, vor mand og Tjener og Embedsmand på vort Slot Hald, nu efter vor Befaling har udlagt præst en en gård udi forne Låstrup, ½ Td. Smør, 1 Svin, 2 Mk. Gæsteri, da har vi af vor synderlig Gunst og Nåde undt og tilladt og nu med dette vort åbne Brev unde og tillade, at forne gård i Låstrup, præst en nu i Værgen har, altid herefter må og skal blive til en præstegård i samme Sogn. Thi forbyde vi alle, ihvo helst de ere eller være kunne, særdeles vore Fogder, Embedsmænd og alle andre præsterne herimod på forne gård i Låstrup at hindre eller i nogen Måde Forfang at gøre. Under vor Hyldest og Nåde. Givet på vor gård i Odense den 1 Dag juni år MDLXXVIII (1578).”

15. oktober 1631

Vilhelmus Paludanus sender Universitets Rektor Dr. Niels Pedersen ved Engelbret N. Slotsskriver på Hald 259½ Dlr. som Naadensaar af 3 Præbender, men beklager, at den fulde Sum ikke er kommen ind, paa Grund af den forarmede Tilstand, hvori Præbendetjenerne befandt sig efter Krige. *Kirkehistoriske Samlinger 3,5, s. 106. Uddrag af nogle breve i Konsistoriet Arkiv vedrørende det Universitet (København) tiilkommende Naadensaar af Præbender i Viborg Kapitel.*

Rettelser/tilføjelser

side 546

Hans Lauridsen var slotsfoged på Hald 16.11.1562 og nævnes da i et tingsvidne. Se side 291.

side 547

Efter Svend Aakjær, Viborg Købstads Historie, bind 3, s. 800 var skriveren på Hald i 1612 Peder Pedersen Ostenfeld. Viborg landstings dombog A, 1608-1661 nævner udtrykkeligt en Peder Nissen Ostenfeld som skriver på Hald 30.1.1608. Der er sikkert tale om far og søn, eller også forekommer en skrivefejl i dombogen. Peder Pedersen Ostenfeld var jf. Aakjær født i Slesvig, skriver på Hald 1612, 1623 borgmester i Viborg, 1633 tillige tolder her, afskediget som borgmester 16.3.1656, + 5.6.1659, 83 år gammel, begravet 22.6.1659. Gift med Anna Christensdatter, datter af fornemme borger i Viborg Christen Jensen og Mette Jensdatter.

side 548

Engelbret Nielsen var slotsskriver på Hald 15.10.1632. Se Ovenstående tillæg.

side 549

Claus Christensen var utvivlsomt identisk med Claus Christensen eller Claus Skriver, der 1659-71 var borgmester i Viborg. Efter Svend Aakjær, Viborg Købstads Historie, s. 321 var han ridefoged på Hald. Efter s. 801 var han født 4.10.1610 i Lundby, Gjellerup sogn, død 20.12.1671 i Viborg, 62 år gammel, søn af Christen Laursen, herredsfoged i Hammerum herred og Kirstine Clausdatter. Gift med Mette Pedersdatter, født 12.9.1618 i Viborg, +11.6.1677, datter af magister Peder Pedersen, præst i Sortebrødre kirke i Viborg og Maren Pedersdatter Trane. Han blev 1647 landkommisær-skriver over Jylland, 1649 rådmand i Viborg, 1659 borgmester med kgl. konfirmation 20.9.1670. Aakjær henviser til Personal-historisk Tidskrift 8,6, s. 229, 9,1 s. 118, 10,6, s. 43 samt Gråbrødre Kirkeregnskab. Det vides ikke om han som skriver/foged har boet på Hald eller har betjent skriverembedet fra en bopæl i Viborg. Han blev ejer af Lynderupgård. Efter Trap, Viborg amt s. 298 kaldes han Claus Reenberg.